

Матеріал підготовлено спеціально для ЛІГА:ЗАКОН
 Група компаній «КЕЙНАС»
 E-mail: info@keynas.com
<http://www.keynas.com>
 Тел.: (044) 254-30-14; (067) 464-35-95

? Списання безнадійної заборгованості у 2015 році: витратам бути

Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів щодо податкової реформи» від 28.12.2014 р. № 71-VIII вніс численні зміни до ПКУ, зокрема в частині, що стосується порядку податкового обліку безнадійної заборгованості.

Перш за все, змінилося саме визначення безнадійної заборгованості. Нижче наведено порівняння цього визначення до та після реформи.

Пп. 14.1.11 ПКУ в редакції до 01.01.2015 р.	Пп. 14.1.11 ПКУ в редакції з 01.01.2015 р.
<p>безнадійна заборгованість – заборгованість, що відповідає одній з таких ознак:</p> <p>а) заборгованість за зобов'язаннями, щодо яких минув строк позовної давності;</p> <p>б) прострочена заборгованість фізичної або юридичної особи, що не погашена внаслідок недостатності майна зазначеної особи, за умови, що дії кредитора, спрямовані на примусове стягнення майна боржника, не призвели до повного погашення заборгованості;</p> <p>в) заборгованість суб'єктів господарювання, визнаних банкрутами у встановленому законом порядку або припинених як юридичні особи у зв'язку з їх ліквідацією;</p> <p>г) заборгованість, яка виявилася непогашеною внаслідок недостатності коштів, одержаних після звернення кредитором стягнення на заставлене майно відповідно до закону та договору, за умови, що інші дії кредитора щодо примусового стягнення іншого майна позичальника, визначені нормативно-правовими актами, не</p>	<p>безнадійна заборгованість – заборгованість, що відповідає одній з таких ознак:</p> <p>а) заборгованість за зобов'язаннями, щодо яких минув строк позовної давності;</p> <p>б) прострочена заборгованість померлої фізичної особи, за відсутності у неї спадкового майна, на яке може бути звернено стягнення;</p> <p>в) прострочена заборгованість осіб, які у судовому порядку визнані безвісно відсутніми, оголошені померлими;</p> <p>г) заборгованість фізичних осіб, прощена кредитором, за винятком заборгованості осіб, пов'язаних з таким кредитором, та осіб, що перебувають (перебували) з таким кредитором у трудових відносинах протягом останніх трьох років з моменту прощення;</p> <p>г) заборгованість особи, розмір сукупних вимог кредитора за якою не перевищує мінімально встановленого законодавством розміру безспірних вимог кредитора для порушення провадження у справі про банкрутство, а для фізичних осіб – 50 відсотків однієї мінімальної заробітної плати (у розрахунку на рік), встановленої на 1 січня звітного податкового року (у разі відсутності законодавчо затвердженої процедури банкрутства фізичних осіб). Така заборгованість визнається безнадійною у разі,</p>

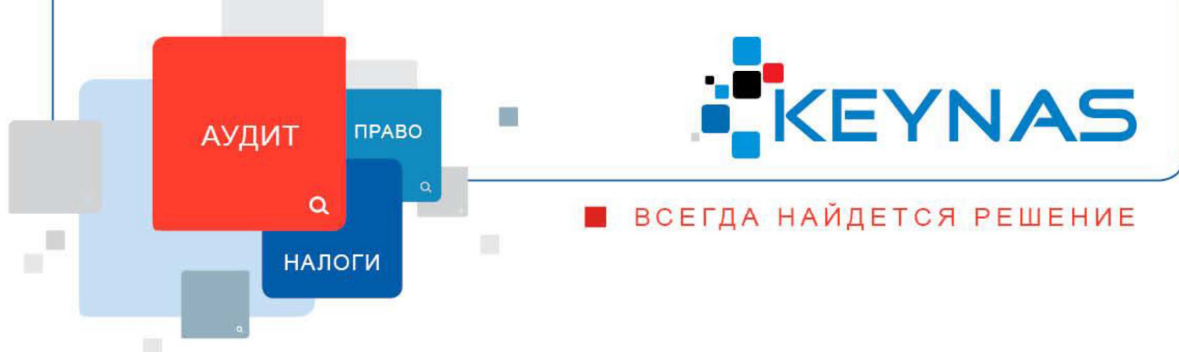

привели до повного покриття заборгованості;
г) заборгованість, стягнення якої стало неможливим у зв'язку з дією обставин **непереборної сили, стихійного лиха** (форс-мажорних обставин), підтверджених у порядку, передбаченому законодавством;
д) прострочена заборгованість **померлих** фізичних осіб, а також осіб, які у судовому порядку визнані **безвісно відсутніми, недієздатними або оголошені померлими**, а також прострочена заборгованість фізичних осіб, засуджених до **позбавлення волі**

якщо відповідні заходи, передбачені законодавством України, які вживав кредитор, не привели до її стягнення;
д) актив у вигляді **корпоративних прав** або не боргових цінних паперів, емітента яких визнано **банкрутом** або припинено як юридичну особу у зв'язку з його **ліквідацією**;
е) сума залишкового призового фонду лотереї станом на 31 грудня кожного року;
є) заборгованість за зобов'язаннями, щодо яких **минув строк позовної давності**;
ж) заборгованість, стягнення якої стало неможливим у зв'язку з дією обставин **непереборної сили, стихійного лиха** (форс-мажорних обставин), підтверджених у порядку, передбаченому законодавством

Аналіз змін дозволяє виділити особливо важливі нововведення.

1. З причин банкрутства або ліквідації безнадійною заборгованістю може бути визнано лише актив у вигляді корпоративних прав або неборгових цінних паперів ліквідованої або збанкрутілої особи-емітента. Інша заборгованість такої особи в контексті **ПКУ** не є безнадійною.
2. Прострочена заборгованість померлої фізичної особи вважається безнадійною, якщо у неї відсутнє спадкове майно, на яке може бути звернуто стягнення.
3. Прострочена заборгованість недієздатних фізосіб або осіб, засуджених до **позбавлення волі, не вважається безнадійною**.
4. Не вважається безнадійною прощена заборгованість **пов'язаних** з кредитором фізосіб та фізосіб, які перебувають (перебували) з таким кредитором у **трудових відносинах** протягом останніх трьох років з моменту прощення.
5. Недостатність майна боржника не є підставою для визнання заборгованості безнадійною.
6. Тепер безнадійною можна визнавати «дрібну» заборгованість у розмірі не більше мінімально встановленого законодавством розміру безспірних вимог кредитора для порушення провадження у справі про банкрутство – для юросіб, та 50 відсотків однієї мінімальної заробітної плати (у розрахунку на рік) – для фізосіб, за умови, що відповідні заходи, передбачені законодавством України, які вживав кредитор, не привели до її стягнення. Залишається лише порівняти вигоди від списання такої заборгованості з втратами на застосування заходів щодо її стягнення.

Тепер перейдемо до відображення заборгованості в податковому обліку у 2015 році.

Насамперед зазначимо: [пп. 134.1.1 ПКУ](#) визначено, що **об'єктом оподаткування податком на прибуток** є прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом **коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень розділу III цього Кодексу**. Коригування в обов'язковому порядку здійснюється тими платниками, у яких річний дохід від будь-якої діяльності (за вирахуванням непрямих податків), визначений за правилами бухгалтерського обліку, за останній річний звітний (податковий) період перевищує 20 мільйонів гривень.

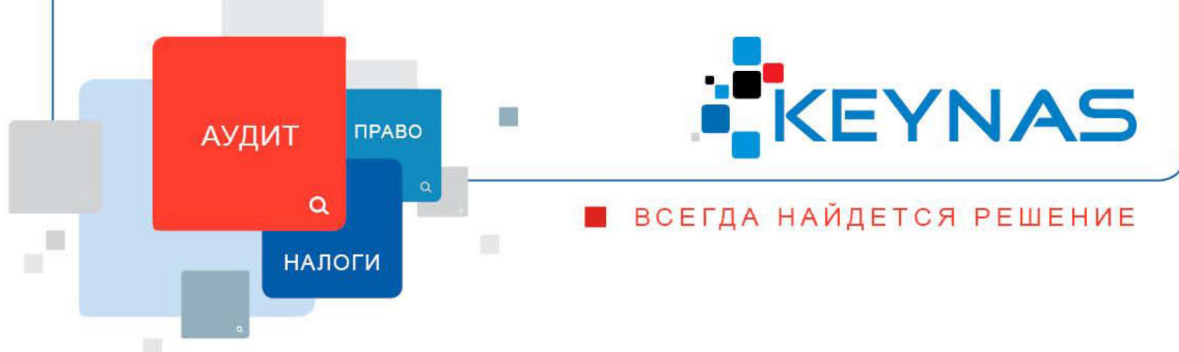
Згідно з [пп. 139.2.1 ПКУ](#) фінансовий результат до оподаткування **збільшується на суму витрат від списання дебіторської заборгованості, яка не відповідає ознакам, визначеним пп. 14.1.11 цього Кодексу, понад суму резерву сумнівних боргів**.

Крім того, фінансовий результат до оподаткування **збільшується на суму витрат на формування резерву сумнівних боргів** відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності.

Фінансовий результат до оподаткування **зменшується на суму коригування (зменшення) резерву сумнівних боргів**, на яку збільшився фінансовий результат до оподаткування відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності ([пп. 139.2.2 ПКУ](#)).

Пропонуємо для наочності відобразити зазначені коригування з використанням бухгалтерських проводок:

№	Зміст	Дт	Кт	Сума, грн.	Коригування фінрезультату до оподаткування на податкові різниці
1	Нараховано резерв сумнівних боргів щодо дебіторської заборгованості, яка є фінансовим активом	944 «Сумнівні та безнадійні борги»	38 «Резерв сумнівних боргів»	150 000,00	Фінрезультат збільшується на 150 000 грн., тобто фактично витрати на створення резерву виключаються зі складу податкових
2	Списано безнадійну заборгованість за рахунок резерву	38 «Резерв сумнівних боргів»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»	80 000,00	Фінрезультат не коригується. Операція не впливає на фінрезультат взагалі, адже витрати у бухобліку не формуються
3	Коригування	944	38 «Резерв	-20	Фінрезультат зменшується

	(зменшення) в кінці року суми резерву	«Сумнівні та безнадійні борги»	сумнівних боргів»	000,00	на 20 000 грн., тобто фактично платник «вирівнює» дані бухгалтерського обліку: так, за фактом коригування резерву було зменшено суму витрат на 20 тис. грн., а шляхом зменшення фінрезультату на 20 тис. грн. дане зменшення витрат нівельовано. Тобто за фактом коригування резерву в сторону зменшення платник у податковому обліку вийшов на нуль
		або			
		38 «Резерв сумнівних боргів»	719 «Інші доходи від операційної діяльності»	20 000,00	

Розуміючи буквально згадані норми [ПКУ](#), а також враховуючи відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку, слід дійти висновку, що **заборгованість, яка відповідає ознакам пп. 14.1.11 ПКУ, в частині якої було створено резерв, не може бути визнана у витратах у будь-якому випадку**. Адже в періоді нарахування резерву витрати на його створення виключатимуться зі складу витрат для визначення фінрезультату до оподаткування (він збільшуватиметься), а в періоді списання безнадійної заборгованості за рахунок резерву витрати взагалі не формуватимуться, оскільки рахунки 9-го класу в даному випадку не використовуватимуться.

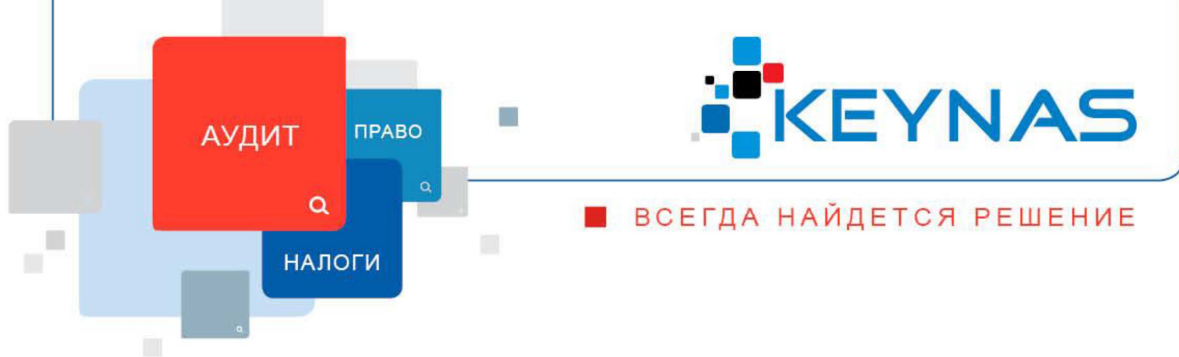
Якщо ж сума списаної безнадійної заборгованості перевищить нарахований резерв і все ж потрапить до витрат, відображених на рахунках 9 класу (Дт 944 Кт 361), то тільки тоді платник зможе відобразити таку заборгованість у складі витрат (Дт 944) і не коригувати (збільшувати) фінрезультат до оподаткування на виконання вимог [пп. 139.2.1 ПКУ](#) (звісно, якщо така заборгованість відповідатиме ознакам безнадійної в контексті [ПКУ](#)).

На увагу платників податку на прибуток заслуговує ще один нюанс: не для кожної заборгованості може бути сформований резерв сумнівних боргів.

Згідно з [п. 7 П\(С\)БО 10 «Дебіторська заборгованість»](#) поточна дебіторська заборгованість, **яка є фінансовим активом** (крім придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу), включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю. Для визначення чистої реалізаційної вартості на дату балансу обчислюється величина **резерву сумнівних боргів**.

Відповідно до [П\(С\)БО 12 «Фінансові інструменти»](#) фінансовим активом є:

- а) грошові кошти та їх еквіваленти;
- б) контракт, що надає право отримати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншого підприємства;

в) контракт, що надає право обмінятися фінансовими інструментами з іншим підприємством на потенційно вигідних умовах;

г) інструмент власного капіталу іншого підприємства.

Таким чином, стосовно заборгованості контрагента, яка не є фінансовим активом, тобто в рахунок якої не мають надійти кошти, наприклад, заборгованість за виданими авансами (в рахунок яких має бути поставлено товар), резерв сумнівних боргів не створюється.

Виходить, що «нефінансова» заборгованість, стосовно якої резерв не створюється, у періоді, коли вона визнається безнадійною згідно з вимогами [пп. 14.1.11 ПКУ](#), може бути включена до складу витрат при її списанні без необхідності в подальшому збільшувати фінрезультат до оподаткування на суму такої заборгованості, адже вона відповідає ознакам [пп. 14.1.11 ПКУ](#), а вимоги [пп. 139.2.1 Кодексу](#) щодо коригування фінансового результату поширюються лише на заборгованість, що не є безнадійною в контексті [ПКУ](#).

Не варто забувати про те, що з метою відображення реального фінансового стану суб'єкти господарювання можуть створювати додаткові резерви під знецінення «нефінансової» заборгованості, однак такі резерви не вважатимуться резервом сумнівних боргів, про який йдеться у даній статті.

Таким чином, виходить, що формувати резерв сумнівних боргів, як того вимагають стандарти бухгалтерського обліку, для цілей оподаткування на сьогодні не вигідно. Звісно, такий підхід є вкрай несправедливим. Тому, сподіваючись на те, що в норми [ПКУ](#) закралася «технічна помилка», чекаємо на відповідні зміни законодавства або ж роз'яснення компетентних органів щодо можливості врахування у складі витрат суми безнадійної заборгованості, стосовно якої сформовано резерв.

Не зайвим буде згадати й про те, що [п. 17 підрозд. 4 розд. XX ПКУ](#) містить окремі норми, що регулюють відображення в обліку заборгованості, заходи щодо стягнення якої розпочато відповідно до [п. 159.1 ПКУ](#) у редакції до 01.01.2015 р.

Анна Тимошок

консультант, Група компаній «Кейнас»

Дата підготовки 16.02.15

© ТОВ «Інформаційно-аналітичний центр «ЛІГА», 2014